

De morrisdans

Kennismaken met een nog levende traditie

Over de herkomst van de Engelse morrisdans zijn in de loop der tijd vele theorieën ontstaan. Weliswaar wordt er algemeen aangenomen dat de geschiedenis van de morris teruggaat tot voor het jaar 1000, maar heel veel concrete aanwijzingen of overtuigende bewijzen zijn daar niet voor. Er worden dan ook vele betekenissen aan de morrisdans toegeschreven. Er wordt gesproken over heidense ceremoniële gebruiken en rituelen die te maken hadden met de jaarlijkse cyclus van de seizoenen, vruchtbaarheid, verjagen van boze geesten, dood en wederopstanding. Ook wordt er, niet alleen vanwege zijn verschijningsvorm maar ook vanwege de naam, wel een moorse oorsprong van de morrisdans gezocht en worden er relaties aangegeven met vergelijkbare danssoorten in Europa zoals de Spaanse moresca.

Morrisdans wordt ook veel in een adem genoemd met zwaarddans. Vaak noemen zwaarddansers zichzelf ook morrisdansers. We zouden dan ook eigenlijk beter kunnen spreken over ceremoniële dansen, dit dan in tegenstelling tot de niet-ceremoniële dansen, zoals de Playford dansen en modern country dances. In Engeland zijn twee typen zwaarddans bewaard gebleven, de longsword-dansen en rappersword-dansen, die beide echter dezelfde karakteristiek hebben. Ze wijken echter af van de morrisdans door dat er bij de zwaarddans in een gesloten kring gedanst wordt. De zwaarden worden door naburige dansers aan beide uiteinden vastgehouden, en de kring voert ingewikkelde vervlechtingen en ontvlechtingen uit. Er wordt wel eens beweerd dat de morrisdans uit de zwaarddans ontstaan zou zijn, maar dit is allerminst zeker.

In de negentiende eeuw nam het morrisdansen steeds meer af, onder invloed van de verstedelijking en de industriële revolutie. De Engelse muzikleraar Cecil Sharp, lid van de in 1898 opgerichte Folk Song Society zag in 1899 op tweede kerstdag in Headington, nu een voorstad van Oxford, de Headington Quarry Morris Men dansen. Zijn interesse voor de morrismelodieën en de dansen was gewekt, en hij ging de morrisdans onderzoeken. Samen met William Kimber, een danser en muzikant van de Headington Quarry, heeft Cecil Sharp veel voor de herleving van de morris gedaan. Hun werk markeert het begin van de morris revival. Nota bene door het aanleren van enkele morrisdans bij de Londense Esperance Girls Club verspreidden de dansen zich over het land.

Morrisdansen worden traditioneel alleen maar door mannen gedanst. In de revival is de morris echter geen uitsluitend mannelijke aangelegenheid gebleven. In de laatste decennia zijn er fanatieke vrouwelijke morristeams opgericht. Sommige van deze teams doen eenvoudig de mannendans na, andere teams zoeken naar anderen, nieuwe en meer op vrouwen toegesneden, vormen van morrisdans. Aangezien dit voor veel nogal traditioneel ingestelde Engelse morrisdansers tot soms grote bezwaren leidt, vinden er binnen de morriskringen dan ook regelmatig discussies plaats over vrouwen en morrisdans. Zo kan het wel eens een probleem zijn voor een morristeam met vrouwelijke leden (zelfs als die alleen maar als muzikant optreden) om mee te doen aan een morrismeeting. Het ontstaan van vrouwenteams en speciale vrouwenmorris bewijst echter ook dat de morris een bloeiende, springlevende folklore is.

Morrisdansen zijn echte teamdansen. De grootte van het dansteam kan verschillen. Zo zijn er morrisdansen voor een in principe onbeperkt aantal dansers, de zogenaamde processiedansen en dansen voor sets van 8 dansers. Veelvoorkomend zijn echter de dansen voor sets van 6 dansers. Af en toe komen ook andere aantallen voor, zoals 4 of 5, bv. bij de dansen uit de "nieuwe tradities". Tenslotte zijn er zogenaamde jigs. Dit woord heeft niets te maken met de maatsoort van de muziek, maar slaat op het feit dat deze dansen solodansen (althoewel een jig soms ook door twee personen wordt gedanst). Jigs

worden vaak uitgevoerd door de beste danser van het team. Hij kan in zo'n dans z'n kunnen tonen terwijl de rest van het team even op adem kan komen.

Morrisdansers gebruiken stokken, zakdoeken of vergelijkbare attributen in de dans. Er bestaan ook wel een paar handklap-dansen zonder zulke attributen. Bij zakdoekdansen heeft elke danser in elke hand een grote witte zakdoek, die aan de punt wordt vastgehouden. De armen maken tijdens het dansen zwaaibewegingen waarbij ze meestal gelijk opgaan. Ze kunnen de beenbewegingen accentueren, bv. als bij een sprong beide armen (inclusief de zakdoeken) omhoog gezwaaid worden, zodat de sprong nog hoger lijkt. Bij stokkendansen heeft ieder één stok in zijn rechterhand. Meestal zijn de stokken ongeveer een meter lang, maar er bestaan ook dansen met kortere stokken. Het refrein van deze dansen bestaat uit ritmisch slagwerk met of zonder passenwerk, waarbij met de stokken tegen elkaar of op de grond geslagen wordt.

Er bestaat een opmerkelijke overeenkomst tussen de oude Engelse country dances beschreven in de boeken uitgegeven door John Playford en veel morrisdansen. Niet alleen zijn er veel verwante figuren, ook de opbouw van veel dansen lijkt op elkaar. Figuren uit de Playford dansen als lead-up, siding en arms komen in deze zelfde volgorde in de morrisdansen voor onder de namen foot-up, half-hands en hands-across of whole-gipsy.

De morris waarmee Cecil Sharp in contact kwam was de Cotswold morris. Steeds heeft in deze eeuw de Cotswold morris de belangrijkste plaats ingenomen en het overgrote deel van de huidige morrisgroepen beoefent de Cotswold morris. De Cotswold is het gebied van de graafschappen Gloucestershire en Oxfordshire in het middenwesten van Engeland. De dorpen in deze gebieden hadden vroeger allemaal eigen morristeams die er jaarlijks op uit trokken om te dansen en geld in te zamelen, meestal zo rond Pinksteren. Vier dorpen in de Cotswold hebben deze traditie nagenoeg zonder onderbreking weten te behouden, te weten Bampton, Headington, Abingdon en Chipping Campden. Van andere dorpen konden morrisdansen worden gereconstrueerd uit opgetekende herinneringen van voormalige dansers en muzikanten. De dansen en melodieën van elk dorp verschillen enigszins van die van de overige dorpen, en we spreken dan ook van de dorpen waar ze vandaan komen. De meest populaire tradities uit de Cotswold zijn tegenwoordig Adderbury, Bampton, Bledington, Brackly, field Town, Headington, Ilmington, Longborough en Sherborne. De Cotswold morrisdansen zijn in de eerste plaats figuurdansen en ze worden gedanst in een set van 6 dansers. Er zijn zakdoek- en stokkendansen en een kenmerkende figuur, voorkomend in alle tradities is de half-hey, een halve ketting van drie dansers.

In andere gebieden en graafschappen van Engeland bestaan ook morrisdansen, die soms echter sterk afwijken van de vorm van de Cotswold morris. Zo is er de Welsh Border morris die gekenmerkt wordt door veel stokkendansen en zwart gemaakte gezichten, en waarbij het aantal dansers varieert van vier tot acht. Verder is er de North-West morris, die in feite een processiedans is, de Derbyshire morris en de East Anglian Molly Dancing. Aparte vermelding verdient de Lichfield morris, een 'verloren' gewaande traditie die pas in de vijftiger jaren ontdekt werd. De dans is verwant aan de Cotswold morris, maar het aantal dansers per set is acht (er is ook nog een bijzondere ketting voor alle acht dansers) en er zijn dansen waarbij elke danser twee i.p.v. één stok heeft.

Traditioneel worden veel morrisdansen door één muzikant begeleid. Vroeger bespeelde deze de pipe-and-tabor, een één-handsfluit met een trommeltje dat met de andere hand bespeeld wordt. Tegenwoordig komt de fluit nog steeds voor (weliswaar een twee-handsfluit) maar veel vaker zien we een viool of een accordeon, trekzak of concertina. Soms zien we zelfs hele orkestjes. Er bestaan echter nauwelijks goede bruikbare opnames van morrismuziek op geluidsdragers. Misschien is dit wel een kenmerk van een levende traditie.

Voor dit verhaal is dankbaar gebruik gemaakt van: Hoekstra A. – English Morris Dancing, 1982)

